

УДК 339.137

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У СТРУКТУРІ МЕХАНІЗМУ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ**Лисецька Н.М., к.е.н.***Науково-дослідний Інститут фінансового права*

У статті обґрунтовано, що необхідною умовою для досягнення передових позицій в міжнародній конкурентоспроможності є використання інноваційних оптимальних стратегій. Інноваційні стратегії повинні бути гнучкими для адаптації до умов, які на конкретний момент існують, в тому числі для подолання світової економічної кризи. Високорозвинені країни намагаються використовувати вже апробовані інноваційні механізми та на їх основі розробити нові оптимальні інноваційні стратегії, які включають підтримку і розвиток інноваційної інфраструктури, прискорення розробки науково-технічної загальнодержавної та регіональних програм розвитку інноваційної діяльності, сприяння розвитку малих високотехнологічних фірм, надання системи податкових та інших пільг для інноваційно активних підприємств, Розробка нових оптимальних інноваційних стратегій, до яких входить створення нових інноваційних структур в глобальному масштабі охоплюють продукування інновацій, налаштовують суспільство на розуміння інноваційного розвитку та виводять країну на передові позиції у міжнародному конкурентоспроможному просторі.

Ключові слова: інновації, глобальна конкурентоспроможність, інноваційні стратегії, інноваційний процес, інституційний механізм.

UDC 339.137

INNOVATIVE STRATEGIES OF EUROPEAN COUNTRIES IN THE STRUCTURE OF THE MECHANISM OF GLOBAL COMPETITIVENESS**Lysetska N., PhD in Econ.Sc.***Research Institute of Financial Law*

The article proves that a necessary condition for the achievement of advanced positions in an international competitiveness is the using of innovative optimal strategies. Innovative strategy must be flexible for adaption to existing conditions and overcoming of world economic crisis. Highly developed countries try to use already tested innovative mechanisms and work out new optimal innovative strategies on their basis which include support and development of innovative infrastructure, acceleration of development scientific and technical national and regional programs of development of innovative activities, promotion the development of small high-tech firms, giving tax and other benefit programs for innovative and active enterprises. In

global scale development of new innovative optimal strategies, which include the creation of new innovative structures, covers production of innovations, helps society to understand the innovative development and derives the country on the top positions in international competitive space.

Keywords: innovation, international competitiveness, innovative strategies, innovation process, institutional framework.

Актуальність проблеми. Реалізація перспектив інноваційного розвитку високорозвинених країн і країн з транзитивною економікою є особливо актуальним питанням з огляду на аспект інноваційного розвитку національної економіки. Враховуючи інтереси сучасного та майбутнього покоління з точки зору соціальних, економічних та екологічних вимог, країни орієнтують свою державну політику на перспективний шлях розвитку. Одним з основних напрямків цієї політики являється розробка і створення інноваційних стратегій, які будуть оптимальними в структурі механізму глобальної конкурентоспроможності. В ХХІ столітті структура механізму глобальної конкурентоспроможності базується, насамперед, на інноваційній основі, коли інновації являються результатом з'єднання можливостей науково-технічного прогресу з економічними потребами.

Аналіз останніх наукових досліджень. Процеси інноваційного розвитку та глобальної конкурентоспроможності досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Стігліц Дж., Спенс М., Сорос Дж., Тідд Д., Хеггерстранда Г., Білорус О.Г., Будкін В. С., Вергун В.А., Гальчинський А.С., Лук'яненко, Новицький В. Є., Сіденко В. Р., Філіпенко А. С., Чужиков В. І., Шнирков О. І. та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових публікацій, присвячених проблематиці глобальної конкурентоспроможності та інноваційного розвитку, залишається низка недостатньо вирішених питань у цій сфері. Зокрема, питання розвитку побудови та вибору інноваційних стратегій, які є складовою інституційно-інноваційного механізму підвищення глобальної конкурентоспроможності, що впливають на оптимальний вибір національної інноваційної моделі країни, потребують додаткового дослідження. Водночас подальші теоретико-практичні узагальнення та моніторинг сучасного стану інноваційної діяльності, зокрема європейських країн необхідні для покращання національного

інноваційного середовища, оптимізації інституційно-фінансового забезпечення, удосконалення регулятивної сфери, розроблення гнучких інноваційних стратегій виходу з кризи України.

Мета роботи: висвітлити основні інноваційні стратегії, що впроваджують європейські країни «технологічного ядра» для інтенсивного розвитку інноваційного механізму та підвищення власної конкурентоспроможності в глобальному просторі.

Викладення основного матеріалу. Інноваційна складова механізму глобальної конкурентоспроможності включає в себе суб'єктивні та об'єктивні чинники, до яких входять інституційне регулювання інноваційних процесів, інноваційна інфраструктура, інноваційний менеджмент глобальних корпорацій, інформаційне забезпечення конкурентних переваг, інтелектуальний потенціал як пріоритетний компонент конкурентоспроможності. Для успішного функціонування економіки й підвищення міжнародного іміджу країни принципово важливою є ефективна державна політика в сфері інновацій.

Розвинені країни намагаються розробити нові оптимальні інноваційні стратегії державної підтримки в структурі механізму глобальної конкурентоспроможності. Інноваційні стратегії зарубіжних країн, що забезпечують ефективне функціонування інноваційної моделі економіки передбачають здійснення органами державної влади особливої гнучкої політики, яка включає якісне регулювання інноваційного середовища в суспільстві, здійснення інноваційної регіональної політики, надання податкових та кредитних пільг, цільове фінансування окремих інноваційних розробок, держзамовлення, проведення реструктуризації та модернізації державних підприємств, використання венчурного капіталу, створення і розвиток нових інноваційних структур.

Інноваційний формат розвитку сучасної цивілізації стає загальносвітовою сутнісною характеристикою НТП, проте рівень використання інновацій в окремих країнах та регіонах є нерівномірним і залежить від готовності конкретних економічних систем акумулювати інноваційні досягнення.

Однією із інноваційних стратегій є регіонально-інноваційна стратегія, яка передбачає створення нових технологій і залучення вже апробованих технологій в інших країнах, які відповідають особливостям

регіонального виробництва з урахуванням специфіки регіону. Інноваційний об'єкт стає зоною як експорту, так і імпорту технологій, що повинно позитивно впливати на інноваційний розвиток як регіону, так і країни в цілому. Регіонально-інноваційна стратегія впроваджується в країнах «технологічного ядра», зокрема в європейських країнах-лідерах, основа цієї стратегії полягає в створенні регіональних техноструктур, вільних економічних зон.

Нещодавно, лідерами в світовому інноваційному розвитку були США та Японія, вони перші наприкінці ХХ століття стали багато публікувати про суспільство знань, ця концепція виникла не на основі наукової теорії, а на базі аналізу розвитку інформаційного суспільства. Почався процес відділення знання від інформації. Потім на цей шлях стали Швеція, Данія, Великобританія, Фінляндія [1, с. 51]. В інформаційному суспільстві інтенсивніше йде формування «економіки знань» та продукування інновацій.

В межах ЄС-28 поки не існує спільної наднаціональної програми для розвитку інновацій, кожна країна веде свою інноваційну політику та створює фінансові механізми для розвитку інноваційного процесу. В основному Європейські країни, а також Японія, Китай та «азіатські тигри» характеризуються високим ступенем активного державного втручання в інноваційний процес, але інші країни, такі як США надають перевагу в розвитку інноваційної діяльності приватним підприємствам.

Лідеруючі позиції в інноваційному світовому розвитку займають наступні європейські країни: Швеція, Великобританія, Німеччина, Данія, Ірландія, Фінляндія та Швейцарія, але в основному більшість європейських країн, особливо нові члени ЄС залишаються інноваційно-непривабливими або інноваційно-посередніми, тому розробка нових пріоритетних напрямків інноваційної стратегії Західної Європи є актуальною і пов'язана з такими факторами: відставання Західної Європи від США, Японії в сфері інноваційного розвитку, зміна характеру й значення нововведень в економіці, заснованої на знаннях, розширення ЄС на схід.

ЄС переходить до нової стратегії стимулювання інновацій, що передбачає збільшення витрат на НДДКР, створення єдиного наукового й інноваційного загальноєвропейського простору, розширення горизонтальної й вертикальної координації інноваційної політики,

посилення її регіонального рівня. Країни ЄС використовують нові фінансові механізми стимулювання інноваційної діяльності, роблячи акцент на розвитку співпраці науковців різних країн, для цього створюються нові рамкові програми ЄС з досліджень та інновацій по співпраці з третіми країнами та країнами-кандидатами, зокрема нова освітня програма ЄС «Горизонт-2020», що об'єднала в собі інші європейські програми розвитку інновацій. Ця програма стартувала в 2014 році з метою зміцнення інноваційної конкурентоспроможності Європи у глобальному вимірі, її економічного зростання та створення нових напрямлень в світових дослідженнях, що об'єднують науковців всього світу.

Разом з тим, в Європі пряму державну підтримку інноваційному процесу надає низка інституцій, яка створена урядовими спільними рішеннями країн ЄС: Європейський інвестиційний фонд, Європейський інвестиційний банк, проект «Початковий капітал», проект «Євротекс-капітал», існує програма підтримки малого бізнесу [2, с.81]. Країни ЄС почали використовувати нові механізми стимулювання інноваційної діяльності в підприємницькому секторі, роблячи акцент на регіональному інноваційному розвитку. Утворюються нові адміністративні структури, засновані на системному характері інновацій. Низка країн (Великобританія, Німеччина) змінили функції міністерств або створили нові міністерства, що займаються питаннями інноваційної політики. У Фінляндії Рада з наукової і технологічної політики відповідає за стратегічний розвиток і координацію цієї політики, а також інноваційної системи в цілому. В Іспанії уряд сформував у рамках національної інноваційної програми (PROINOV - the Integrated Programme for Innovation) координаційну структуру у сфері інноваційної політики.

В ЄС діє урядова «Програма підтримки інноваційних досліджень малого бізнесу» (Small Business Innovation Research -SBIR), відповідно до якої 11 федеральних відомств, що фінансують науку, повинні інвестувати розвиток наукових розробок малих наукових підприємств. З кожним роком ці інвестиції збільшувалися. Але цих фінансових організацій недостатньо для потужного розвитку інноваційної діяльності. У деяких країнах Європи більшу частину фінансування інноваційної діяльності складає приватний капітал.

Для прикладу розглянемо структуру фінансування інновацій в трьох європейських регіонах (табл.2.9). Як видно з таблиці 2.9 найбільша питома вага припадає на приватний капітал, однак в Ірландії ця перевага приватного фінансування є невеликою відносно фінансування інновацій в системі вищої освіти. Для удосконалення функціонування інноваційних процесів в Ірландії посилюються умови, що підвищують, стимулюють і підтримують створення інновацій.

Стратегія економічного розвитку цієї країни націлена на розробку стимулюючого податкового режиму і пріоритетної політики в сфері розробки і впровадження нових технологій, підприємництва, розвитку інфраструктури, інвестицій в людський капітал та реформування державного сектору. Для цього виконується послідовний координаційний підхід, завдяки якому зростають інвестування НДДКР з наміром створити європейську сферу знань. Державне фінансування НДДКР в останні роки зросло в 5 разів, 87% державного фінансування йде на дослідження в державних інноваційних структурах, а 13 % забезпечують цільові фонди для інвестування НДДКР-проектів в підприємницькій сфері [3].

Таблиця 2.9 - Структура джерел фінансування інноваційної діяльності у деяких регіонах Європи (у % до ВВП)

Регіон	Приватний капітал	Уряд	Система вищої освіти	Всього
Німеччина	1.04	0.22	0.34	1.60
Північна Ірландія	0.48	0.22	0.34	0.96
Республіка Ірландія	0.64	0.1	0.56	1.30

Джерело: [4, с.191]

Для Швеції характерні ті особливості в організації й фінансуванні інноваційної сфери, що і США: активна участь бізнесу у фінансуванні досліджень і розробок, висока частка витрат на цю сферу стосовно ВВП (у Швеції вона навіть вище, ніж у США) і високі темпи приросту цих витрат, істотна роль венчурного капіталу (особливо на початкових стадіях розробок), велика кількість дослідників щодо чисельності населення при високих питомих витратах на одного зайнятого в цій сфері, найбільше в ЄС число захищених дисертацій з природних і точних наук (найбільше, звичайно, щодо розмірів населення) і т.п. Але є в «шведській моделі» і риси, властиві тільки європейським країнам: більша частка витрат на інноваційну сферу в бюджеті країни, високий відсоток інженерів серед фахівців, невелика частка іноземців серед них.

Швеція стала єдиним членом ЄС, що в останні роки не тільки не знизила, але навіть підвищила темпи розвитку своєї інноваційної сфери. У європейських програмах прискорення науково-технічного прогресу робиться особливий акцент на розвиток середнього й малого бізнесу в інноваційній сфері. Але в США частка цього бізнесу становить усього близько 10%, а у Швеції вона не набагато більше, як і в інших скандинавських країнах й у відносно благополучній Великобританії.

З посиленням глобалізаційних процесів країни-члени ЄС хочуть розробити єдину інноваційну політику на рівні співтовариства: ухвалити єдине антимонопольне законодавство; використовувати систему прискорених амортизаційних відрахувань, що є безпроцентними позиками на придбання новітньої техніки; пільгове оподаткування витрат на НДДКР; заохочення малого наукоємного бізнесу; стимулювання співробітництва університетської науки і компаній, що виробляють інноваційну продукцію та ін. Інноваційна політика ЄС має логічне завершення у виробленні координаційних заходів, що стимулюють інноваційний бізнес на рівні Співтовариства в цілому [3, с.204-205].

Фонд інформаційних технологій й інновацій (Information Technology and Innovation Foundation — ITIF) кожен рік публікує рейтинг країн і регіонів світу з розвитку інновацій. При складанні рейтингу ITIF ураховуються наступні індикатори:

1. Людський капітал: вища освіта, число співробітників наукових і дослідницьких установ.

2. Інноваційний потенціал: корпоративні інвестиції в дослідження й розробки (R&D); державні інвестиції в дослідження й розробки; частка у світовому обсязі наукових публікацій.

3. Підприємництво: інвестиції у венчурний капітал; нові компанії.

4. Інфраструктура інформаційних технологій (ІТ): сучасні технології

5. Економічна політика: ефективна ставка оподаткування корпорацій; простота організації й ведення бізнесу.

6. Економічні результати: торговельний баланс; приплив прямих іноземних інвестицій; реальний ВВП на душу населення працездатного віку; продуктивність праці.

Для успішного розвитку й підвищення міжнародної конкурентоспроможності принципово важливою інноваційною

стратегією держави є підтримка і створення нових інноваційних структур, які включають підтримку всієї інфраструктури, необхідної для інновацій, розвитку інститутів, що сприяють комерціалізації наукових розробок. Крім того, необхідно підтримувати такі напрямки, як локальний економічний розвиток, розвиток підприємництва, реформування освіти й навчання кадрів.

Об'єднання відокремлених ланок «освіта-наука-виробництво», спрямоване на технічну й технологічну модернізацію національної економіки. Прийнятною формою для цього являються різні техноструктури, які використовуються світовою практикою і які дозволяють сконцентрувати фінансові та матеріальні ресурси на інноваційний розвиток.

Інноваційні структури являють собою перспективну форму взаємодії освіти, науки і виробництва. Функціонування технопарків можливо тільки на основі органічного з'єднання новітніх наукових ідей та їх впровадження, доведеного до стадії масового випуску нової продукції. Інноваційні структури, переборюють відносну автономність науки і виробництва, перетворюють їх у зацікавлених партнерів, поєднуючи в один механізм відокремлені ланки: «освіта-наука-виробництво». У цьому сенсі інноваційні структури можна охарактеризувати як дуже багатообіцяючий феномен, оскільки вже сьогодні очевидно, що подальший розвиток виробництва просто неможливий без поєднання його з наукою.

В європейських країнах-лідерах інтенсивно розвиваються високотехнологічні галузі, що базуються на знаннях, забезпечують національну конкурентоспроможність і динамічне економічне зростання країн. Це видно також за таким показником інноваційного розвитку, як експорт високих технологій. В Європі високі показники мають Фінляндія -24%, Велика Британія -26, Нідерланди - 31, Ірландія – 34 і Мальта -62%. Низка країн, зокрема, Мексика, Малайзія і Таїланд є нетто-експортерами інформаційних продуктів та послуг. Швидко за допомогою технопарків освоюють інновації Індія та Китай [5, с.60].

Державною інноваційною стратегією зарубіжних країн, яка може здійснюватися в межах інноваційних структур є стимулювання інновацій у великих та малих компаніях: реконструкція малорентабельних великих підприємств, створення на основі дрібних і

середніх інноваційних компаній більш динамічних і гнучких секторів економіки. Співпраця великих компаній і малих та середніх виробничих фірм в інноваційному контексті дуже вигідна, оскільки великі компанії мають фінанси, а у малих та середніх фірм гнучке виробництво, яке можна швидко переобладнати на випуск нового інноваційного товару. Створеним підприємствам необхідні податкові пільги на дослідження й розробки (R&D), які надаються державою, а також інші види стимулів: прискорена амортизація, щоб збільшувалися інвестиції в нове обладнання, зокрема ІТ, інші нормативи, які заохочують інвестиції в головні економічні блоки, що визначають зростання економіки.

Аналізуючи міжнародний досвід розвитку інноваційних структур ми можемо виділити дві основні моделі їх створення й функціонування: європейську і американську, а також третю модель, яка включає змішаний варіант перших двох. Європейська модель характеризується високим ступенем активного державного втручання в процес створення на базі технологічних парків малих інноваційних підприємств, які володіють гнучким виробництвом. Як правило, вона базується на державних інвестиціях і субсидіях, і націлена головним чином на створення нових робочих місць. Наприклад, у Великобританії частка державного фінансування технологічних парків становить 62 % від загального обсягу їхнього фінансування, у Нідерландах – 70 %, у Франції – 74%, а в Бельгії – майже 100 % [6].

Американська модель у меншій мірі ґрунтується на державних субсидіях. Основна увага тут приділяється стимулюванню ринкових регуляторів попиту та пропозиції, шляхом залучення приватного капіталу в діяльність інноваційних структур технопаркового типу. Приватним підприємствам, які займаються дослідженнями та впровадженнями інновацій надається матеріальна підтримка, пільгове кредитування. Діє система безвідплатних субсидій у вигляді грантів під дослідницький проект, це одна із форм підтримки фундаментальної науки в США. [7]. Дуже дієве в США податкове стимулювання, пільги розділяються на прирістні та об'ємні. Об'ємні розраховуються пропорційно розміру витрат на НДДКР, які пов'язані з основною виробничою та торговою діяльністю платника податку, а прирістні визначаються залежно від приросту витрат в порівнянні з базовим роком [8].

Інноваційною стратегією розвинених країн в період кризи є зменшення оподаткування на всі підприємства, що базуються на відносно широкій базі оподаткування та нижчих ставках, зокрема звільнення від податків фірм, які займаються інноваційною діяльністю. Уряди почали усвідомлювати, що пільгове оподаткування само по собі є фактором, який у певний спосіб забезпечує конкурентоспроможність держави на світовій арені, причому фактором, який може бути сформований самою країною. Пільгове оподаткування є одним з дійових стимулів підвищення ефективності сфери публічних послуг і сприяє примноженню суспільного добробуту країни. Також розвинені країни вводять прогресивне оподаткування - це оподаткування надприбутків, в Швеції, наприклад, воно складає біля 70%.

Формування інноваційних структур здійснюється на основі рівноправного партнерства (НДІ, Вузи, промисловість). Кожний із партнерів може здобувати максимальну кількість переваг від такої інтеграції. Науково-дослідні інститути, функціонуючи в умовах інноваційної зони, можуть здійснювати навчальний процес. Результати наукових досліджень використовуються безпосередньо на технологічно провідному підприємстві. Обробляючи результати досліджень на реальному об'єкті, перевіряють доцільність їх подальшого розподілення на інших виробництвах. У такому випадку, використовуючи високопрофесійний кадровий потенціал промисловості буде одержувати постійне надходження інноваційних ідей та проектів.

В структурі механізму глобальної конкурентоспроможності - інноваційна стратегія удосконалення технопаркових структур надає можливість вирішити дуже актуальну сьогодні проблему - реорганізації існуючої системи освіти. Багато інноваційних структур, що мають у своєму складі вищі навчальні заклади, безпосередньо займаються підготовкою висококваліфікованих фахівців для своїх науково-дослідних підрозділів та фірм, оскільки традиційна система вищої освіти відстає від практики виробничої діяльності. У технопарках же з'являється унікальний шанс виховувати фахівця, що, починаючи з перших років навчання залучений до завдань розвитку високотехнологічного виробництва. А головною цінністю інноваційних структур є висококваліфіковані фахівці, які на практиці використовують свій інтелектуальний потенціал.

Висновки. Резюмуючи вищесказане, можна констатувати, що держави використовують оптимальні інноваційні стратегії в структурі механізму глобальної конкурентоспроможності. Інноваційні стратегії повинні бути гнучкими для адаптації до умов, які на конкретний момент існують, в тому числі для подолання світової економічної кризи. Змінюються умови, також змінюються стратегії. Ця теза доречна для України, яка на сьогоднішній день зовсім не створює умови для інноваційного розвитку. Дієва політика держави у сфері інноваційно-інвестиційного розвитку, це стосується і України, повинна забезпечити ефективне функціонування інноваційної моделі розвитку економіки, обираючи гнучкі оптимальні стратегії, які надають можливість вирішити проблемні питання та одержати передові позиції на світовій арені. Кожна країна з різним ступенем розвитку обирає свої оптимальні стратегії, що для них на даний момент є інноваційними. Високорозвинені країни намагаються використовувати вже апробовані інноваційні механізми та на їх основі розробити нові оптимальні інноваційні стратегії, до яких входить створення нових інноваційних структур. Інші країни для вирішення важливих питань використовують специфічні інноваційні стратегії, які включають формування інноваційного середовища в суспільстві, здійснення інноваційної регіональної політики, надання податкових та кредитних пільг, цільове фінансування інноваційних розробок, проведення реструктуризації та модернізації державних підприємств, використання венчурного капіталу, державну підтримку техноструктур, за допомогою яких створюють сприятливі умови для соціального комфорту життєдіяльності населення та досягають економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лисин Б.К. Инновационная культура. / Б.К.Лисин// Инновации. – 2008. - №10 (120). – С.49-53
2. Гончарова Н.В. Напрямки розвитку інтеграційних процесів у сфері фінансової підтримки малого підприємництва / Н. Гончарова // Фінанси України. – 2013.- №7. –С.75-83
3. Ireland: National Reform Programme. Lisbon Agenda Integrated Guidelines for Growth and Jobs. – Dublin. – 2010. –[Електронний ресурс].- Режим доступу: www.earpn.ie/pdfs/48

4. Гаман М.В. Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний досвід: Монографія / М.В. Гаман.. – К.: Вікторія, 2004. - 312 с.
5. Сіденко С.В. Феномен технологічного розвитку в Китаї /С.В. Сіденко / Матеріали Міжвідомчої наук.-теор. конф. [Економічне диво: витоки, фактори, механізми функціонування], 27 квітня. – К.:– 2006. – С.56-63
6. Современные инновационные структуры и коммерциализация науки: Монографія / под ред. А.А. Мазура. – Харьков: Институт монокристаллов НАН Украины - 2003. – 351 с.
7. Иванова И. Финансовые механизмы научно-технической политики (опыт стран Запада) /И.Иванов // Проблемы теории и практики управления. [Електронний ресурс]. – 1997. - №5. – Режим доступа до журн.: www.uptr.ru.
8. Китова Г., Черкасов В. Государственная политика в сфере науки и технологий: новые задачи и старые решения [Електронний ресурс] /Г.Китова, В.Черкасов / Инновации. – 2004. - №3. – Режим доступа до журн.: <http://transfer.eltech.ru>